

UNIVERSITAT DE
BARCELONA

Grau en Llengües i Literatures Modernes

Treball de Fi de Grau

Curs 2022-2023

**Estudi de les actituds lingüístiques del professorat de català
envers el català xava**

Sofia Alicia González Brey

Tutor: Avel·lí Flors Mas

Barcelona, 24 de gener del 2023

RESUM

L'objectiu d'aquest treball és explorar quines són les actituds lingüístiques del professorat de català de secundària de Catalunya envers el català xava. El marc teòric explica breument què són les actituds i les ideologies lingüístiques, alhora que justifica per què he decidit estudiar les actituds al context d'una classe de català. A continuació, defineixo l'accent que es coneix popularment com a català xava. Pel que fa a la metodologia del treball, he dissenyat un qüestionari per a una prova d'aparellament de veus disfressades. A l'apartat d'anàlisi, mostro i interpreto els resultats. Finalment, indico algunes possibles línies d'investigació per a estudis futurs.

Paraules clau: català xava, actituds lingüístiques, aparellament de veus disfressades, accentisme.

ABSTRACT

This dissertation explores what are the linguistic attitudes among high school Catalan teachers who work in Catalonia towards the accent known as xava Catalan. The theoretical framework briefly explains what linguistic attitudes and ideologies are and, furthermore, it justifies why I have chosen to focus on attitudes in a school setting. Afterwards, I define what xava Catalan is. Regarding the methods used, I have designed a survey for a matched-guise technique test. In the analysis section, I show and interpret the results I obtained. Finally, I suggest a few possible lines of research for future papers.

Keywords: xava Catalan, linguistic attitudes, matched-guise technique, accentism.

Al Paolo Roseano, per haver-me guiat durant la meva estada al Laboratori de Fonètica i per haver-me ajudat a dissenyar l'experiment d'aquest treball. A l'Avel·lí Flors-Mas, el meu tutor, per tenir paciència amb mi.

A tots els professors que han volgut participar a l'experiment, perquè no els ha fet mandra respondre l'enquesta d'un TFG. A les meves amigues, veus d'aquest treball, perquè hem crescut juntes i sempre hem parlat malament.

Al meu jo de divuit anys, perquè mai va creure que ho aconseguiria.

1. Introducció	6
2. Marc teòric	6
2.1. Actituds i ideologies lingüístiques: l'accentisme	6
2.1.1. Ideologia de l'estàndard i prestigi	6
2.2. L'escola com a dispositiu de reproducció social	7
3. Descripció del català xava	9
4. Metodologia	11
4.1. La prova d'aparellament de veus disfressades	11
4.2. Elaboració del test	12
4.3. Selecció de la mostra	13
4.4. Anàlisi de les dades	14
5. Anàlisi dels resultats	14
5.1. Caracterització de la mostra	14
5.2. Resultats per a l'estímul 2 (català xava)	14
5.3. Resultats per a l'estímul 2 (català estàndard)	17
5.4. Anàlisi bivariàble	20
5.5. Discussió	22
6. Conclusions	22
Referències	23
Annexos	26

1. Introducció

El punt de partida de la investigació va ser la meua estada de pràctiques al Laboratori de Fonètica de la Universitat de Barcelona. El meu supervisor, Paolo Roseano, em va proposar un experiment de sociofonètica amb el mètode d'aparellament de veus disfressades per avaluar les actituds lingüístiques dels parlants de català oriental envers el català de Barcelona. L'objectiu d'aquest treball és explorar quines són actituds lingüístiques del professorat de secundària de Catalunya envers l'accent xava en el context escolar.

Vaig decidir acotar l'àmbit de recerca al professorat de català de secundària de Catalunya perquè considero que l'escola, com a mitjà de reproducció social, és un espai idoni perquè s'hi reafirmen les actituds contràries a les varietats estigmatitzades. Per construir el marc teòric del treball, explicaré la relació entre actituds i ideologies lingüístiques i com la ideologia de l'estàndard pot comportar l'aparició d'actituds negatives envers els accents que s'allunyen de la varietat estàndard. A continuació, descriuré què entenem per català xava i, a l'apartat de metodologia, justificaré l'elecció de la prova d'aparellament de veus disfressades. Finalment, presentaré i analitzaré els resultats obtinguts: malgrat que es tracta d'un estudi de caràcter exploratori, amb una mostra reduïda, els resultats semblen apuntar a l'existència d'actituds lingüístiques negatives envers l'accent xava entre el professorat, especialment quan s'associa el xava amb ocupar posicions d'autoritat. A més, he fet una anàlisi de tipus bivariàble segons el gènere i segons l'edat dels participants.

2. Marc teòric

2.1. Actituds i ideologies lingüístiques: l'accentisme

La sociolingüística és un camp d'estudi interdisciplinari que uneix lingüística, sociologia i perspectives de disciplines com ara la psicologia o l'antropologia (Vila, 2012, p. 11). El concepte que ens ocupa, el d'*actitud lingüística*, prové dels estudis sobre actituds de la psicologia social. Una actitud és la tendència a tenir una reacció —sigui favorable o desfavorable— vers un objecte, i, ja dins de la sociolingüística, determinen la reacció vers l'objecte llengua o varietat lingüística (Strubell, 2011, p. 175). Aquest objecte és un dels

criteris que ens permet classificar les actituds lingüístiques. D'acord amb Boix (1993):

Les actituds lingüístiques es poden classificar segons l'objecte que tenen: (a) les llengües considerades globalment, a les quals s'atribueixen qualitats característiques distintives (qualitats estètiques, avantatges integratius o instrumentals, etc.) [...]; (b) l'ús de varietats o llengües en contacte, en situacions i per persones determinades, en diferents fragments i nivells lingüístics, aïlladament o seqüencialment. Així hom ha estudiat les actituds envers els accents i envers els canvis de codi que apareixen en els torns de paraula d'un diàleg estímul [...]; i (c) grups ètnics o socials, definits entre altres aspectes, per la seva varietat lingüística. (p. 74)

Si el català xava, la varietat en què se centra aquest treball, fos una varietat purament diatòpica, seria lògic assumir que les actituds lingüístiques que s'estudien en aquest treball pertanyen a la segona categoria. Tanmateix, pels motius que exposaré en la descripció de la varietat, es podria debatre que es troben a cavall entre la segona i la tercera, ja que no només es tracta d'una situació de contacte de llengües.

Les actituds lingüístiques es fonamenten en les *ideologies lingüístiques*, que, segons Silverstein (1979), són «sets of beliefs about language articulated by users as a rationalization or justification of perceived language structure and use» (a Kroskrity, 2006, p. 497). Els efectes que aquestes creences tenen sobre els usos lingüístics són diversos: per exemple, la percepció d'una llengua o varietat minoritària com a pròpia de la comunitat pot ajudar-la a sobreviure (Woolard, 2008, p. 184), però, alhora, les ideologies lingüístiques també poden trobar-se a l'arrel o ser un reforç dels prejudicis. Com diu Woolard (2020, p. 3):

[...] sometimes language ideologies appear not to be about languages at all as they become pivotal to social institutions that regiment inequalities, such as schools and courts of law. Taken-for-granted assumptions about language become the suppressed premises of judgments of an individual's intelligence, trustworthiness, or professional suitability.

Aquest treball explora la difusió de les actituds negatives entre el professorat de secundària, en concret el que alguns autors han denominat *accentisme*. Per *accentisme* entenem la discriminació lingüística segons l'accent, que sovint s'entrellaça amb la llengua, la nacionalitat, el país d'origen o la classe social dels parlants (Orelus, 2017, 127).

2.2.1. Ideologia de l'estàndard i prestigi

Per entendre millor què és l'*accentisme* cal parlar de la *ideologia de l'estàndard* i del prestigi d'unes varietats sobre les altres. El català és una llengua que ha passat un procés d'estandardització, que ha comportat una sèrie de conseqüències sobre les actituds dels parlants. D'acord amb Milroy (2001), en assimilar la ideologia de l'estàndard, els parlants haurien assimilat el concepte de correcció, és a dir, creure en l'existència d'una varietat

canònica de la llengua, la varietat «correcta» (p. 353). L'estandardització no és un procés natural, sinó que es produeix per forces alienes al codi lingüístic:

Standardization is not primarily a matter of speaking but rather of exhibiting loyalty towards a denotational code whose high status and norms of correctness are created and supported by powerful institutions such as universal education, language academies, press capitalism, linguistic science, and linguistic markets that instill in speakers a respect for the norm (Gal, 2006, p. 17)

L'escola és, com explicaré més endavant, un dispositiu de reproducció social, i també una de les institucions principals a transmetre la ideologia de l'estàndard: malgrat que des d'un punt de vista lingüístic els nens ja han adquirit la gramàtica de la seva llengua nativa quan comencen l'escola, la creença popular és que l'aprenen a classe perquè allà és on els professors els ensenyen la varietat estàndard, i la varietat estàndard es confon amb l'única forma possible de la llengua (Milroy, 2001, p. 136).

En contextos amb llengües en contacte, com és el cas de català i el castellà a Catalunya, la ideologia de l'estàndard es fusiona amb el monolingüisme. Les conseqüències d'aquesta unió inclouen l'estigmatització d'algunes varietats i el purisme lingüístic, que cerca evitar que l'estàndard es «contamini» amb formes lingüístiques resultants de la influència de les altres llengües de l'entorn (Rodríguez-Ordóñez, 2017, p. 4).

Quant als accents, la ideologia de l'estàndard també dicta quins accents entren dins del cànon i quins no. La proximitat/distància respecte de la varietat estàndard és un indicador d'estatus:

Some accents are considered standard, or prototypical for a given country, usually associated with high-status communication of a majority group. Some accents are considered as sounding strange(r), that is different from what is being considered a standard, and their speakers are associated with lower societal standing. (Formanowicz i Suitner, 2020, p. 5)

És per això que els parlants de varietats més properes a l'estàndard d'una determinada llengua no perceben l'accent propi i, en canvi, sí que l'identifiquen en parlants de varietats marcades. L'accent és un signe d'alteritat, és una marca d'identificació dels forasters, siguin forasters geogràfics o de classe (Lippi-Green, 1994, 165). Per als parlants de varietats properes a l'estàndard, la seva és la varietat a la qual tots els parlants han d'aspirar. Un accent no estàndard, per tant, no és desitjable, ja que es percep com a incorrecte i inferior a l'accent de la varietat estàndard.

2.2. L'escola com a dispositiu de reproducció social

El motiu pel qual he decidit estudiar les actituds lingüístiques entre el professorat de secundària és el paper de l'escola en la reproducció de les desigualtats, que ja he insinuat a l'apartat anterior. Segons Althusser, l'escola és un agent en la dominació de classe que prepara els alumnes perquè ocupin els rols de dominant/subordinat preestablerts per la classe social de cadascú dins del sistema socioeconòmic (Collins, 2009, p. 34).

Bourdieu situa la causa de la reproducció social en el fet que l'escola transmet la cultura dominant sense transmetre els instruments per accedir-hi, raó per la qual l'èxit de l'educació recau en el capital cultural que tinguin les famílies:

Une instance officiellement chargée d'assurer la transmission des instruments d'appropriation de la culture dominante qui omet de transmettre méthodiquement les instruments indispensables à la réussite de son entreprise de transmission est vouée à devenir le monopole des classes sociales capables de transmettre par leurs moyens propres, c'est-à-dire par l'action d'éducation continue, diffuse et implicite qui s'exerce dans les familles cultivées (souvent à l'insu de ceux qui l'exercent et de ceux qui la subissent), les instruments nécessaires à la réception de son message et à les confirmer ainsi dans le monopole des instruments de l'appropriation de la culture dominante et, par là, dans le monopole de cette culture (Bourdieu i Passeron, 1970, p. 54).

3. Descripció de la varietat avaluada: el català xava

Un dels reptes a l'hora de plantejar aquest treball ha estat definir la varietat del català que sovint anomenem *català de Barcelona* o *català xava*. La literatura existent fa servir tots dos (vegeu Molas Bolaño, 2021 per català de Barcelona; Ballart 2002 i 2013 per català xava). He optat per català xava perquè, per català de Barcelona entenem la subvarietat del català central pròpia dels municipis de l'àrea metropolitana de Barcelona, mentre que el xava no és una varietat pròpiament dita, sinó una sèrie de trets fonètics i fonològics que conformen un accent particular, com indica Ballart (2002, p. 191).

Cal dir que el xava encara actualment no és uniforme; més aviat es tracta d'un conglomerat de parlars fruit dels canvis demogràfics que es van esdevenir al llarg del segle XX. La gran onada migratòria de meitat de segle va canviar la fesomia dels barris, amb l'arribada i integració al teixit veïnal de persones de diverses regions d'Espanya, que parlaven varietats diverses del castellà. Per això, Veny (1993) parla de «multidimensionalitat»: «a una variació horitzontal per barris, s'uneix una variació vertical per nivells generacionals i especialment

socials» (p. 36). Alguns dialectòlegs han definit el xava «com una varietat lingüística del català amb una certa influència de trets lingüístics del castellà» (Ballart, 2002, p. 289), però cal remarcar que forma part d'un ventall de sociolectes del català de Barcelona amb major o menor influència del castellà. López del Castillo va classificar-los de la següent manera:

Aquest autor diferenciava diversos sociolectes barcelonins, segons la dimensió de classe social: el *bleda* a l'extrem de la classe alta i el *xava* a la classe obrera. Aquí hi havia també una diferenciació entre *xarnego*, el sociolecte dels castellanoparlants nadius, i el *xava* pròpiament dit, utilitzat pels catalanoparlants nadius (Ballart, 2013, p. 134)

Així doncs, el xava s'associa principalment a les classes populars. La distinció entre xarnego i xava no ha perdurat fins avui dia, sinó que s'usa el segon terme per a gairebé tots els sociolectes que es parlen a l'àrea metropolitana de Barcelona. Un dels possibles motius d'aquesta metonímia és el fet que un dels trets més coneguts del xava, l'obertura de la vocal neutra en [ɐ] o [a] ha adquirit un cert prestigi social i es troba present a la parla de totes les classes socials (Ballart, 2013, p. 149). Marí (1982) ja havia previst que l'augment progressiu dels «parlants de català fortament castellanitzats» estendria i generalitzaria els trets del xava, amb la possibilitat que acabés modificant la pronúncia estàndard (p. 48).

Tot i que el xava no presenta una gran consistència de trets entre parlant i parlant, per a l'enregistrament dels estímuls del test n'he seleccionat alguns d'entre les diverses descripcions que s'han fet de l'accent, sigui sota el nom xava o català de Barcelona. Veny (1998) indica com a trets distintius del «barceloní» la vacil·lació en l'obertura de [e]/[ɛ] i [o]/[ɔ], l'ensordiment de [dʒ] en [tʃ] i l'africació de [ʃ] (p. 36). Els trets consonàntics els atribueix a la influència de les onades migratòries dels anys seixanta. Badia i Margarit (1970) considera que la freqüència i extensió de la vacil·lació de les vocals mitjanes també es deu al contacte amb el castellà, però, en aquest cas, l'origen del fenomen és anterior al s. XX. Per elaborar l'experiment que explicaré a l'apartat següent, em calia un enregistrament creïble amb accent xava. He basat les indicacions per a la locució en les descripcions que he mencionat i els estudis de Ballart (2002, 2013) i Mascaró (Pons-Moll, 2015). Finalment he optat pels trets distintius següents:

- Obertura de la vocal neutra a quasioberta central [ɐ].
- Subaplicació de la reducció vocàlica en elements lèxics disperss.
- Ensordiment de les consonants sibilants.
- Africació de la fricativa prepalatal sorda [ʃ].
- No-alvearització de la consonant lateral alveolar [l].

4. Metodologia

4.1. La prova d'aparellament de veus disfressades

Quant als antecedents en la recerca sobre actituds lingüístiques, un dels pioners a estudiar-les va ser Wallace E. Lambert, la recerca del qual és especialment rellevant per a aquest treball. A banda que la comunitat a la qual va centrar-se en la seva recerca, el Quebec, és comparable —en part— a Catalunya, va ser ell qui va desenvolupar la prova d'aparellament de veus disfressades (traducció de Solís, 2002), o *matched-guise technique* (Lambert et al., 1960; Lambert et al., 1962), que s'empra en aquest treball. De la mateixa manera que Lambert va concebre la prova com a mètode d'estudi de les actituds en un context de contacte de llengües (francès-anglès), a Catalunya els estudis sobre actituds lingüístiques s'han centrat, sobretot, en el contacte entre català-castellà (vegeu Newman et al., 2008; Casesnoves, 2010; Buzón i Gómez-Devís, 2020).

Des dels anys seixanta, la prova d'aparellament de veus disfressades ha sigut un dels mètodes principals a l'hora d'estudiar les actituds lingüístiques. Un mateix locutor llegeix un mateix text sota dues «disfresses», que són les dues llengües o varietats que es pretenen comparar. Així, s'aconsegueix que els participants jutgin cada estímul segons l'accent i no segons les característiques de la veu. Per assegurar que no s'adonin que es tracta del mateix locutor, també s'enregistren altres veus perquè serveixin de distracció. L'avaluació es duu a terme a partir d'un qüestionari que inclou escales de gradació per a una bateria de trets, que se solen identificar amb la solidaritat i l'estatus. La solidaritat és la identificació de l'enquestat amb la veu i es reflecteix en atributs com ara simpàtic, obert o divertit. Pel que fa a l'estatus, és a dir, la posició social, es demana que es valorin les veus segons la intel·ligència, l'aptitud professional o les possibilitats d'èxit.

La prova d'aparellament de veus disfressades és un mètode indirecte d'estudi de les actituds lingüístiques. Els diversos mètodes per estudiar-les es poden classificar en tres tipus (Garrett, 2006, pp. 116-117): els estudis observacionals, els directes, que són els mètodes que pregunten obertament als participants les seves actituds envers una llengua o varietat, i els indirectes, és a dir, aquells que camuflen la intenció vertadera de l'investigador. L'avantatge dels mètodes indirectes és que, com que els participants no saben què els demana l'investigador, es redueix la possibilitat que hi hagi biaixos en les respostes. Amb un mètode directe és possible que els enquistats responguin d'acord a allò que s'espera que responguin,

o, fins i tot, pot haver-hi un «prejudici aversiu» (Roessel et al, 2020) si són conscients que tenen prejudicis que no haurien de tenir i intenten compensar-los valorant molt positivament la varietat que perceben com a estigmatitzada.

4.2. Elaboració del test

Per al test d'aparellament de veus disfressades, vaig elaborar un text fonèticament ric escrit en registre estàndard, que he inclòs en els annexos. Conté en la descripció de la varietat. Vaig enregistrar dos estímuls —un amb fonètica estàndard i un altre de xava— la locutora dels quals soc jo mateixa, perquè, tot i que el meu idiolecte és xava, vaig aprendre la pronúncia estàndard a la universitat. Per evitar que les veus i els accents fossin massa dispars, les locutores de les quatre distraccions són noies de 21 i 22 anys (jo en tenia 23 en el moment de l'enregistrament) i del meu mateix barri a l'Hospitalet.

Quant a les preguntes, em vaig basar en Buzón i Gómez-Devís, 2020 per a la selecció dels atributs, que vaig adaptar al context educatiu:

SOLIDARITAT

- Agradable
- Sensible
- Educada
- Orgullosa

ESTATUS

- Intel·ligent
- Treballadora
- Estudiosa
- Responsable

Tots aquests trets apareixen acompanyats d'una escala de gradació de l'1 al 5, en què 1 és la resposta mínima i 5 la màxima, amb 3 com a valoració neutra. De les parelles d'antònims (ex.: *agradable/desagradable*) vaig triar l'adjectiu amb connotació positiva, excepte *orgullosa*, que vaig escollir per evitar la confusió entre humil com a manca d'orgull i humil com a origen social. Per aquest motiu, els resultats d'aquest atribut s'han d'interpretar a la inversa dels altres.

Després de la bateria de trets, he afegit dues preguntes relatives a l'estatus directament associades amb el context d'una classe de català: «Quina probabilitat tindria de treure un excel·lent a la teva assignatura?» i «Podria ser professora de català?» La valoració també es fa a partir de l'escala de gradació d'1 a 5. Si entenem l'escola com a mecanisme de reproducció social, seria esperable que els alumnes que parlen una varietat estigmatitzada com ara el xava vegin reforçat el seu estatus inferior respecte els alumnes que parlen un català «correcte». Vaig considerar interessant preguntar si podrien ser professores de català, perquè, d'una banda, els professors exerceixen el poder dins l'aula; i de l'altra, perquè els professors de llengua en concret implementen la ideologia de l'estàndard i la transmeten a l'alumnat.

4.3. Selecció de la mostra

La mostra, autoseleccionada, es restringeix al professorat de català en actiu de Catalunya, ja que són els qui possiblement hauran d'avaluar alumnes amb accent xava. La idea inicial era restringir la mostra a treballadors dels instituts de l'àrea del català central, però per maximitzar la mostra vaig permetre que hi participessin també professors de municipis als quals es parla català nord-occidental. Potser, però, com no estan acostumats a avaluar els alumnes segons l'estàndard oral del català central. A més, també vaig permetre que hi participessin persones nascudes arreu de la catalanofonia, tot i que podria suposar una altra distorsió dels resultats. Tot i això, com es pot apreciar a l'apartat d'anàlisi, la majoria de la mostra ha nascut i treballa a zones on es parla català central.

Vaig difondre l'enquesta mitjançant diverses xarxes socials. Primer, vaig penjar-la a Twitter, perquè la dinàmica d'aquesta xarxa social afavoreix que les publicacions arribin més enllà del cercle de coneguts de cada persona, i posteriorment vaig demanar la col·laboració de companys i coneguts per fer-la arribar a grups de Whatsapp i Facebook del professorat. La mostra final, després d'haver eliminat les respostes que no concordaven amb els requisits o no reportaven dades sociolingüístiques, és de 36 persones. Per la limitació que suposa la mida reduïda de la mostra, els resultats només poden ser exploratoris, però, tanmateix, són rellevants per encaminar els possibles estudis que es vulguin fer en aquest àmbit posteriorment.

4.4. Anàlisi de les dades

He interpretat les dades obtingudes al test mitjançant una anàlisi descriptiva a partir de les mitjanes de la valoració de cada atribut i de les dues preguntes relatives al context d'una classe de català. A més, huna anàlisi bivariàble a partir de les mitjanes d'*estatus* i *solidaritat* en relació amb el gènere i l'edat dels participants. No he pogut considerar les variables relatives a la llengua perquè les respostes són massa uniformes, i tampoc les relatives al municipi de naixement i al municipi on treballen perquè la mida la mostra és massa reduïda per a la quantitat de categories. He fet servir Microsoft Excel per als càlculs.

5. Anàlisi dels resultats

5.1. Caracterització de la mostra

La mostra consta de 36 professors de català de secundària que treballen a Catalunya. Dels 36 enquestats, 26 són dones i 10, homes. Les edats són força diverses: el participant més jove té 24 anys, i el més gran, 60. La mitjana d'edat és de 39,7 anys, atès que la majoria dels participants tenen entre 30 i 49 anys. La titulació més freqüent és Filologia Catalana (25 de 36), seguida de Periodisme i Estudis Literaris.

Tots els participants reporten com a única llengua familiar i d'identificació el català, excepte un que reporta tant català com castellà. Pel que fa als usos lingüístics, el català és també la llengua més freqüent, però en aquest cas les persones que reporten que fan servir habitualment tant català com castellà són dues. Trobareu als annexos una taula resum de les respostes a les preguntes demogràfiques.

5.2. Resultats per a l'estímul 1 (català xava)

A continuació, mostraré els resultats obtinguts per a l'estímul 1, l'enregistrament amb accent xava. La taula 1 recull les mitjanes i les desviacions típiques dels vuit atributs.

Taula 1

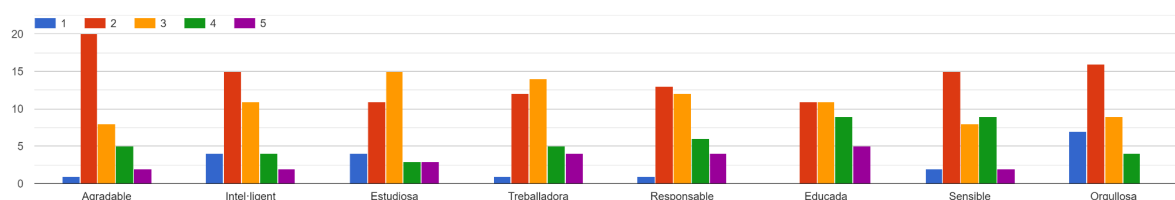
Atribut	Estatus				Solidaritat			
	Intel·ligent	Estudiosa	Treballadora	Responsable	Agradable	Sensible	Educada	Orgullosa
Valoració mitjana	2,58	2,72	2,97	2,97	2,64	2,83	3,22	2,28
Desviació típica	1,02	1,06	1,03	1,06	0,96	1,06	1,05	0,91

Taula 1: Mitjana i desviació dels resultats dels atributs per a l'estímul xava.

D'entrada, la valoració de gairebé tots els atributs s'apropa, excepte *orgullosa*, que es queda en 2,28. Cal recordar que *orgullosa* és l'únic atribut negatiu i, per tant, s'ha d'interpretar a la inversa dels altres: és a dir, una valoració baixa significa que els enquestats consideren que la veu és poc orgullosa. Tot i que les valoracions mitjanes indiquen que, en conjunt, les veus han rebut una valoració neutra (propera a 3), la desviació estàndard és propera a 1 a tots els atributs, fet que indica que les respostes s'allunyen força de la mitjana. Al gràfic 1 es presenten les respostes a les preguntes de valoració dels vuit atributs en nombres absoluts.

Gràfic 1

Valora'n la veu segons aquests atributs:

Gràfic 1: Nombres absoluts de les respostes dels atributs per al català xava.

Podem observar que, en el cas d'*intelligent* i *sensible*, 15 persones que han considerat que la veu no era gaire sensible o intel·ligent. Destaca la valoració d'*agradable*, ja que un 55,6% dels enquestats va respondre que la veu era moderadament desagradable (2), i també el fet que l'atribut *orgullosa* hagi rebut puntuacions baixes malgrat ser l'únic atribut negatiu.

La taula 2 mostra la mitjana i la desviació típica de les preguntes sobre l'estatus dins del context d'una classe de català.

Taula 2

	Quina probabilitat tindria de treure un excel·lent a la teva assignatura?	Podria ser professora de català?
Mitjana	3,17	2,42
Desviació típica	1,08	1,13

Taula 2: Mitjana i desviació típica dels resultats de les preguntes sobre el context d'una classe de català per a l'estímul xava.

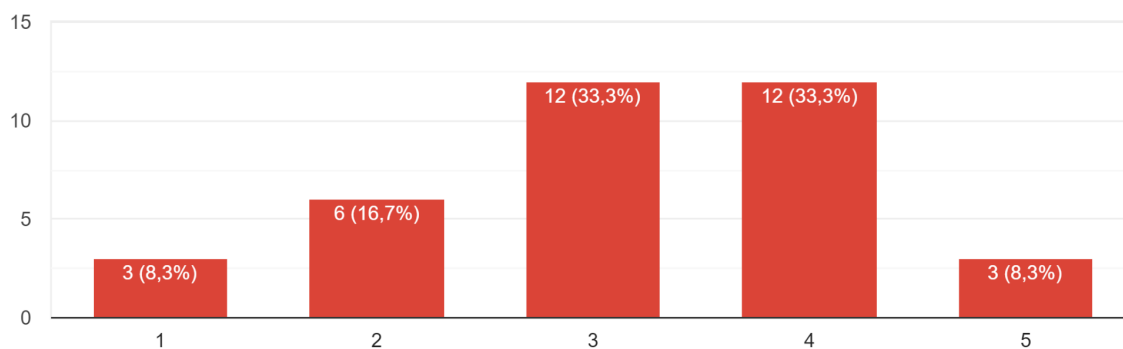
Les mitjanes indiquen que hi ha una disparitat entre el criteri per valorar el nivell dels alumnes i el nivell requerit per ser professor de català: a la possibilitat de tenir un excel·lent, la valoració mitjana és neutra (propers a 3), mentre que s'apropa al 2, desaprovaó moderada, a la pregunta sobre les possibilitats de ser professora de català. Tanmateix, la desviació típica indica que les respostes s'allunyen de la mitjana.

Per parlar dels nombres absoluts, em referiré als gràfics 2 («Quina probabilitat tindria de treure un excel·lent a la teva assignatura») i 3 («Podria ser professora de català?»), que mostren les respostes a la pregunta corresponent.

Gràfic 2

Quina probabilitat tindria de treure un excel·lent a la teva assignatura?

36 respostes

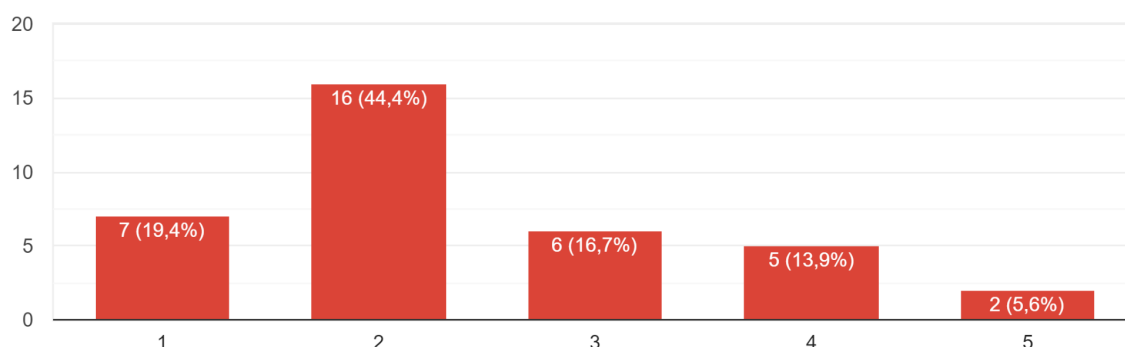

Gràfic 2: Nombres absoluts i % de la resposta «Quina probabilitat tindria de treure un excel·lent a la teva assignatura?» per a l'estímul xava.

Gràfic 3

Podria ser professora de català?

36 respostes

Gràfic 2: Nombres absoluts i % de la resposta «Podria ser professora de català?» per a l'estímul xava.

Un altre cop es nota la diferència de criteri: un 41,6 % dels enquestats considera que té força possibilitats (4-5) d'obtenir un excel·lent a l'assignatura de català, però un 44,4 % pensa que no hauria de ser professora de català (2) i un 19,4 % creu que no podria ser professora de català de cap manera (1). La diferència entre una pregunta i l'altra es pot atribuir al nivell de català que exigeixen als seus alumnes i al que creuen que s'hauria d'exigir al professorat.

Podria ser que creguin que un alumne amb aquest accent té el nivell adequat per a l'excel·lent a classe, però no parla un català prou correcte per poder ensenyar-lo.

5.3. Resultats per a l'estímul 2 (català estàndard)

La taula 3 mostra els resultats obtinguts per l'estímul corresponent al català xava. Recull les mitjanes i les desviacions típiques dels vuit atributs.

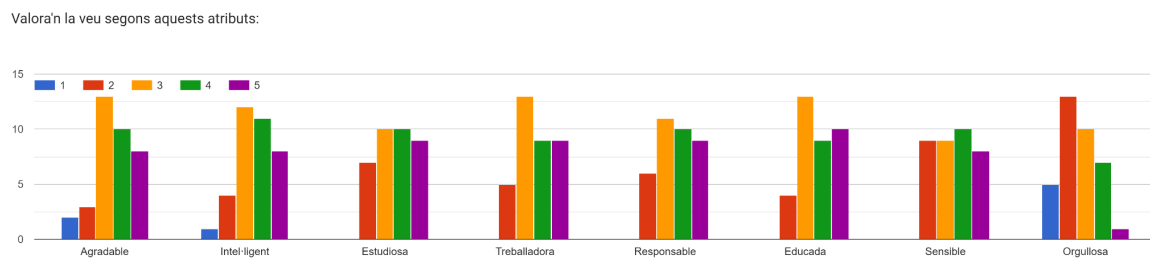
Taula 3

Atribut	Solidaritat				Estatus			
	Agradable	Sensible	Educada	Orgullosa	Intel·ligent	Estudiosa	Treballadora	Responsable
Valoració mitjana	3,53	3,47	3,69	2,61	3,58	3,58	3,61	3,61
Desviació típica	1,11	1,11	1,01	1,05	1,05	1,08	1,02	1,05

Taula 3: Mitjana i desviació típica dels resultats dels atributs per a l'estímul estàndard.

La valoració mitjana de tots els atributs supera el 3, excepte la d'orgullosa, que rep un punt menys que els altres. Com ja he dit, s'ha de valorar a la inversa dels altres perquè és l'únic atribut negatiu. Es pot deduir, per tant, que els enquestats han optat per valorar una mica més positivament la veu. La desviació típica, però, indica que les respostes s'allunyen de la mitjana. Al gràfic 4 es presenten les respostes a les preguntes de valoració dels vuit atributs en nombres absoluts.

Gràfic 4

Gràfic 4: Nombres absoluts de les respostes dels atributs per al català estàndard.

S'observa que una bona quantitat dels enquestats li ha donat la valoració màxima (5) en algun atribut (destaco 10 persones a educada i 9 a *estudiosa* i *treballadora*), fet que explica que la desviació típica de tots els atributs de més d'un punt. Alhora, en cinc atributs ningú ha optat per la puntuació mínima (1). L'únic atribut que manté una valoració semblant és, curiosament, *orgullosa*.

La taula 4 mostra la mitjana i la desviació típica de les preguntes sobre l'estatus dins del context d'una classe de català.

Taula 4

	Quina probabilitat tindria de treure un excel·lent a la teva assignatura?	Podria ser professora de català?
Mitjana	4,52	4,58
Desviació típica	0,56	0,55

Taula 4: Mitjana i desviació típica dels resultats de les preguntes sobre el context d'una classe de català per a l'estímul estàndard.

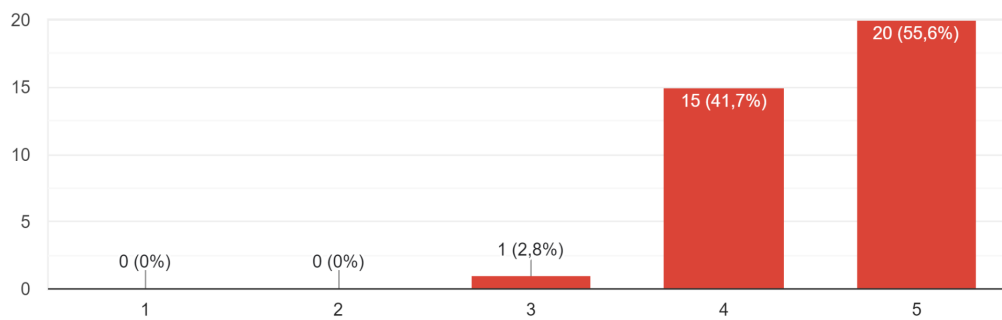
El primer que s'observa és que la valoració mitjana és molt més alta que per a l'estímul 1: totes dues s'apropen a la valoració màxima. La desviació típica, alhora, és més baixa, fet que indica menys disparitat en les respostes. En general, la majoria dels enquestats creu que la veu té moltes possibilitats de tenir un excel·lent a l'assignatura i que té el nivell adequat per a ser professora.

Els nombres absoluts sostenen aquesta anàlisi. Em referiré als gràfics 5 («Quina probabilitat tindria de treure un excel·lent a la teva assignatura») i 6 («Podria ser professora de català?»), que mostren les respostes a la pregunta corresponent.

Gràfic 5

Quina probabilitat tindria de treure un excel·lent a la teva assignatura?

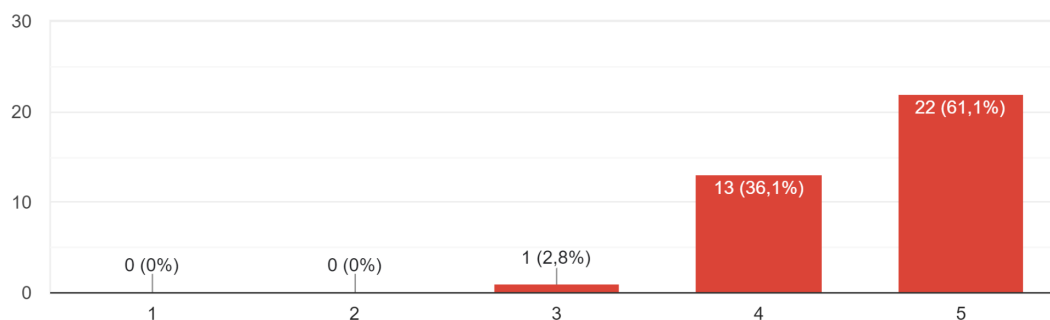
36 respostes

Gràfic 5: nombres absoluts i % de la resposta Quina «probabilitat tindria de treure un excel·lent a la teva assignatura?» per a l'estímul estàndard.

Gràfic 6

Podria ser professora de català?
36 respostes

Gràfic 6: Nombres absoluts i % de la resposta «Podria ser professora de català?» per a l'estímul estàndard.

La resposta ha sigut molt clara: al contrari que amb l'estímul xava, cap dels enquestats ha optat per poques (1) o nul·les possibilitats (2) a cap de les dues preguntes. Sorpren que hi hagi més enquestats que creuen que la veu té molt bon nivell (5) per a ser professora que enquestats que creuen que té nivell per a tenir un excel·lent, ja que el criteri per al xava és el contrari.

Només una persona ha valorat la veu de forma neutra (3). Es tracta d'una dona que treballa al Vallès Occidental, però és originària de Palma, motiu pel qual és possible que la seva varietat d'origen la fes més sensible a la qualitat de les neutres.

5.4. Anàlisi bivariàble

Tot i que es tracta d'un treball amb una mostra reduïda i de caràcter exploratori, a continuació s'explora la variació en els resultats en funció de diferents variables sociodemogràfiques a través d'una anàlisi de tipus bivariàble. Per poder dur a terme aquesta anàlisi, he calculat la mitjana de la dimensió d'*estatus* i la de *solidaritat*. Prèviament, he invertit les valoracions de l'atribut negatiu *orgullosa* per corregir la diferència amb la resta d'atributs.

A la taula 5 es mostren les mitjanes de valoració de les dues dimensions per a cada estímul segons el gènere de l'enquestat.

Taula 5

	Estímul 1 (xava)		Estímul 2 (estàndard)	
	Estatus	Solidaritat	Estatus	Solidaritat
Dones	2,95	3,18	3,82	3,64
Homes	2,45	2,9	3,28	3,02

Taula 5: Mitjanes unificades de les dimensions d'estatus i solidaritat per als dos estímuls en relació amb el gènere dels participants.

D'entrada, s'observa que les valoracions mitjanes, en general, són neutres, ja que s'apropen al valor central (3), excepte la valoració dels homes de l'estatus de l'estímul xava. Tant homes com dones valoren pitjor la veu amb accent xava, però la diferència de puntuació entre les dues veus és superior per a les dones. Tanmateix, les dones valoren tots dos estímuls amb una puntuació més alta. La mitjana més alta és la de la dimensió d'*estatus* de l'estàndard segons les dones, mentre que la més baixa és la de l'*estatus* del xava pels homes. Seria interessant comprovar si les diferències en la valoració es mantenen amb un locutor amb veu d'home.

A la taula 6 es mostren les mitjanes de valoració de les dues dimensions per a cada estímul segons l'edat. He dividit els participants en quatre grups d'edat perquè tots tinguin un nombre semblant de persones.

Taula 6

	Estímul 1 (xava)		Estímul 2 (estàndard)	
	Estatus	Solidaritat	Estatus	Solidaritat
24-29	3,25	2,96	3,64	3,64
30-39	2,95	3,55	3,75	3,5
40-49	2,61	2,59	3,52	3,27
50-60	2,6	2,54	3,07	2,96

El grup més jove és qui valora amb una mitjana més alta l'*estatus* de l'estímul xava, amb la menor distància amb la mitjana de l'altre estímul. La mitjana de la variable, per a ambdós

estímuls, és més alta com més jove sigui el grup d'edat. Quant a la solidaritat, el grup que valora millor els dos estímuls torna a ser el més jove, mentre que el grup que els valora pitjor és un altre cop el grup de 50 a 60 anys. Per a l'estímul estàndard, la davallada en la valoració segueix el mateix patró d'edats que el d'*estatus*, però amb uns valors més baixos. El xava, però, remunta en valoració al grup dels 30 als 39 anys, que li atorga la mitjana més alta.

5.5. Discussió

Les diferències en la valoració dels atributs no són prou grans per confirmar la presència d'actituds negatives envers el català xava, però els resultats a les preguntes sobre la classe de català sí que apunten a una possible discriminació segons l'accent. Concretament, mostren que el criteri dels enquestats és diferent segons si s'avalua l'accent d'un alumne o d'un professor. Ningú ha considerat que la veu amb accent estàndard tingui poques possibilitats d'arribar a l'excel·lent o de poder ser professora, però no hi ha consens per al xava: són menys els enquestats que li atorgarien l'excel·lent, i són encara menys els qui consideren que té el nivell de llengua adequat per ser professora de català. La diferència de criteris es podria explicar pel fet que els professors són la figura d'autoritat dins l'aula i són els encarregats de transmetre la llengua estàndard als alumnes.

6. Conclusions

La mida de la mostra impedeix considerar els resultats de cap altra manera que no sigui exploratòria i, per tant, només serveixen per encarar investigacions futures. Primer de tot, caldria replicar l'experiment amb una mostra més gran i comprovar si es repeteixen els resultats. Alhora, una mostra més gran permetria centrar-se només en els professors que parlen català central o fer un estudi bidialectal. Quant a l'anàlisi bivariàble, s'obren dues qüestions interessants: la de gènere i la d'edat. Les dones han valorat millor tots dos estímuls i, atès que totes les locutores eren dones, és possible que el gènere hagi influït en els resultats. De cara a futurs estudis s'hauria de considerar incloure dues veus disfressades —una de masculina i una de femenina— a l'experiment per poder comparar els resultats segons el gènere. Alhora, sembla que les generacions més velles tenen més prejudicis contra el xava i, per tant, podria ser rellevant investigar les actituds envers l'accent xava segons la generació i la seva relació amb els canvis demogràfics del segle XX.

Referències

- Anisfeld, M., Bogo, N., i Lambert, W. E. (1962). Evaluational reactions to accented English speech. *Journal of Abnormal and Social Psychology*, 65(4), 223–231.
- Badia i Margarit, A. M. (1970). Les vocals tòniques e i o en el català de Barcelona. Assaig d'anàlisi fonològica de la situació actual. *Estudis Romànics*, 12, 119–172.
<http://www.raco.cat/index.php/Estudis/article/view/238663>
- Ballart Macabich, J. (2013). Variació fònica al català de Barcelona: l'accent xava. 23, 133–151. <https://doi.org/10.2436/20.2504.01.55>
- Ballart, J. (2002). Saying Catalan Words in Spanish: Social Representations of Xava Catalan. *Hispanic Research Journal*, 3(3), 191–208. <https://doi.org/10.1179/hrj.2002.3.3.191>
- Boix Fuster, E. (1993). *Triar no és trair: Identitat i llengua en els joves de barcelona*. Ed. 62.
- Bourdieu, P., i Passeron, J.-C. (1970). *La reproduction: éléments pour une théorie du système d'enseignement*. Ed. de Minuit.
- Buzón, J. M., i Gómez-Devís, M. B. (2020). Llengües, jóvens i universitat: actituds lingüístiques a València ciutat i l'àrea metropolitana. *Treballs de Sociolingüística Catalana*, 30, 75–96. <https://doi.org/10.2436/20.2504.01.161>
- Casesnoves Ferrer, R. (2010). Changing linguistic attitudes in Valencia: The effects of language planning measures. *Journal of Sociolinguistics*, 14(4), 477–500.
<https://doi.org/10.1111/j.1467-9841.2010.00450.x>
- Castell Escoto, M. (2019). Dues veus, una identitat: estudi interdialectal d'actituds lingüístiques en alumnes de secundària.
- Collins, J. (2009). Social reproduction in classrooms and schools. *Annual Review of Anthropology*, 38, 33–48. <https://doi.org/10.1146/annurev.anthro.37.081407.085242>
- Formanowicz, M., i Suitner, C. (2020). Sounding Strange(r): Origins, Consequences, and Boundary Conditions of Sociophonetic Discrimination. *Journal of Language and Social Psychology*, 39(1), 4–21. <https://doi.org/10.1177/0261927X19884354>
- Gal, S. (2006). Multilingualism: Language Ideologies in Europe. A C. Mar-Molinero i P. Stevenson (Eds.), *Language Ideologies, Policies and Practices. Language and Globalization* (pp. 13–27). Palgrave Macmillan.
- Garrett, P. (2006). Language Attitudes. A C. Llamas, L. Mullany, i P. Stockwell (Eds.), *The Routledge Companion to Sociolinguistics* (pp. 116–121). Routledge.
- Kroskrity, P. V. (2006). Language Ideologies. A A. Duranti (Ed.), *A Companion to Linguistic Anthropology* (pp. 476–517). Blackwell Publishing.
- Lambert, W. E., Hodgson, R. C., Gardner, R. C., i Fillenbaum, S. (1960). Evaluational reactions to spoken languages. *Journal of Abnormal and Social Psychology*, 60(1), 44–51.

- Lippi-Green, R. (1994). Accent, standard language ideology, and discriminatory pretext in the courts. *Language in Society*, 23(2), 163–198. <https://doi.org/10.1017/S0047404500017826>
- Marí, I. (1982). L'estandardització de la llengua catalana: perspectives actuals. *Affar: Revista del Departament de Llengua i Literatura Catalanes*, 2, 43–53.
- Milroy, J. (2001). Language ideologies and the consequences of standardization. *Journal of Sociolinguistics*, 5(4), 530–555. <https://doi.org/10.1111/1467-9481.00163>
- Molas Bolaño, C. (2021). Descripció i anàlisi de les realitzacions de vocals mitjanes en manlleus esdrúixols del català de Barcelona [Universitat Autònoma de Barcelona, Universitat de Barcelona]. <http://hdl.handle.net/2445/179592>
- Newman, M., Trenchs-Parera, M., & Ng, S. (2008). Normalizing bilingualism: The effects of the Catalan linguistic normalization policy one generation after. *Journal of Sociolinguistics*, 12(3), 306–333. <https://doi.org/10.1111/j.1467-9841.2008.00369.x>
- Orelus, P. W. (2017). Accentism Exposed: An Anticolonial Analysis of Accent Discrimination with Some Implications for Minority Languages. A P. W. Orelus (Ed.), *Language, Race, and Power in Schools: A Critical Discourse Analysis*. Routledge.
- Pons-Moll, C. (2015). Comentaris a «Regularitat i excepcions en fonologia: les reduccions vocàliques», de Joan Mascaró. A Lloret, M.-R., Pons-Moll, C., i Bosch-Roura, E. *Clàssics d'ahir i d'avui en la gramàtica del català* (pp. 71–95). essay, Universitat de Barcelona.
- Rodríguez-Ordóñez, I. (2019). The role of linguistic ideologies in language contact situations. *Language and Linguistics Compass*, 13(10), 1–26. <https://doi.org/10.1111/lnc3.12351>
- Roessel, J., Schoel, C., & Stahlberg, D. (2020). Modern Notions of Accent-ism: Findings, Conceptualizations, and Implications for Interventions and Research on Nonnative Accents. *Journal of Language and Social Psychology*, 39(1), 87–111. <https://doi.org/10.1177/0261927X19884619>
- Solí Obiols, M. (2002). L'aparellament de veus disfressades: aproximació crítica a una prova clàssica en el mesurament formal de les actituds lingüístiques. *Noves SL. Revista de Sociolingüística, Estiu*, 1–6.
- Strubell i Trueta, M. (2011). Psicologia social. *Treballs de Sociolingüística Catalana*, 21, 169–181. <https://doi.org/10.1001/jama.1935.02760510071036>
- Veny, J. (1993). *Els parlars Catalans: Síntesi de Dialectologia* (10th ed.). Moll.
- Vila, F. X. (2012). Algunes bases per a la recerca sociolingüística en sentit ampli. In F. X. Vila (Ed.), *Posar-hi la base. Usos i aprenentatges lingüístics en el domini català*. (pp. 11–24). Institut d'Estudis Catalans. <https://publicacions.iec.cat/Front/repository/pdf/00000187/00000074.pdf>
- Woolard, K. A. (2008). Les ideologies lingüístiques: una visió general d'un camp des de l'antropologia lingüística. *Revista de Llengua i Dret*, 49, 179–199. <http://revistes.eapc.gencat.cat/index.php/rld/article/view/892>

Woolard, K. A. (2020). Language Ideology. *The International Encyclopedia of Linguistic Anthropology*, 1–21. <https://doi.org/10.1002/9781118786093.iela0217>

Annexos

Text fonològicament ric

El **xató** és una salsa tradicional catalana semblant al romesco i la salsa de calçots. S'elabora amb fruits secs, pa, vinagre, **all**, **oli** i sal. La salsa acompanya una amanida d'escarola que també s'anomena **xató**, a la qual s'afegeixen anxoves i olives i altres ingredients. L'origen del plat se situa al Gran Penedès, en disputa entre Vilanova i la Geltrú, Vilafranca del Penedès, Sitges i el Vendrell.

Taula resum de les respostes a les preguntes sociodemogràfiques

Gènere	Home	10
	Dona	26
Edat	24-29	7
	30-39	11
	40-49	11
	50-60	7
Llengua inicial	Català	35
	Tant català com castellà	1
Llengua d'ús habitual	Català	34
	Tant català com castellà	2
Llengua d'identificació	Català	35
	Tant català com castellà	1
Estudis	Filologia Catalana	25
	Periodisme	4
	Comunicació	2
	Estudis Literaris	2
	Filologia Hispànica	1
	Traducció i Interpretació	1
	Filosofia	1
Municipi de naixement	Barcelonès	9
	Baix Llobregat	2

	Vallès Occidental	4
	Altres (Català central)	13
	Catalunya (Bloc occidental)	4
	Fora de Catalunya	4
Municipi on treballa	Barcelonès	7
	Baix Llobregat	1
	Vallès Occidental	12
	Garraf	3
	Altres (català central)	9
	Catalunya (Bloc occidental)	4

